
Ronde 3

Dennis Van der Kuylen (a) & Iris Van Duffel (b)

(a) Vlaamse Hogescholenraad

(b) Sint-Ritacollege

Contact: dennis.vanderkuylen@vlaamsehogescholenraad.be

Rijke tekst, rijke les. Een rijke les met www.rijketeksten.org

1. Inleiding

“Mag het wat meer zijn?” is een vraag die niet alleen bij je favoriete slager op zijn plaats is. Het is ook zowat de sterkste motor voor uitdagende(re) lessen op school. Net als bij je slager, haal je kwaliteit in huis, en deze keer in vorm van rijke teksten. Het kost je misschien een tikkeltje meer, maar bevat ook wel meer smaak.

Ook al biedt de gemiddelde supermarkt geen vreselijk slechte koopwaar aan, wij pleiten graag voor kwaliteit. Maar... waar vind je die dan? Wat is dan precies het verschil

met de supermarkt? En waarom zouden we voor het alternatief kiezen? Vergeef ons lezer, dat we de parallellen tussen de voedings- en tekstindustrie nog één alinea verder drijven. De conclusies van *De mens is een plofkip* (een uitstekend boek van Teun van de Keuken overigens) lijken namelijk ook van toepassing op wat we zien in ons (taal) onderwijs. Echt voedsel – laat het ons ‘leesvoer’ noemen – heeft “de afgelopen decennia plaatsgemaakt voor zwaar bewerkt fabrieksvoer zonder enige voedingswaarde” (Van de Keuken 2024). Zo zien we dat er via een uitgekende receptuur en slimme marketing veel van verkocht wordt, maar met een hoge maatschappelijke kost tot gevolg.

2. Rijke teksten smaken naar meer

Maar al te gemakkelijk bieden we hapklare brokken aan, die van de belangrijkste voedingswaarde zijn ontdaan. ‘Arme’ teksten zijn dan ook vaak terug te vinden in ons onderwijs. Meestal zijn het aangepaste of sterk vereenvoudigde teksten. Ze zijn geschreven of bewerkt voor één doelpubliek en lokken niet meteen veel uit. Zo wordt er weinig beroep gedaan op de wereldkennis en wordt de woordenschat niet uitgebreid. Daarnaast streven arme teksten veelal slechts één doel na, zoals het omcirkelen van signaalwoorden of bewijzen dat de kernzin van de alinea meestal helemaal vooraan of achteraan staat.

Maar dat klopt niet altijd. In deze tekst is dat al niet het geval. En zo valt een hele theorie in duigen. Staat hier de kernzin wel op de juiste plek? Is een tekst zonder toevoegingen achteraf wel een goede tekst? Net zoals er geen sachariewater in ham te vinden is, zijn veel signaalwoorden door uitgever bewust in ons leesvoer gesmokkeld. Hoewel je op het eerste gezicht zou denken dat daar weinig mis mee is, schotelen we onze jongeren onnatuurlijke teksten voor. Bovendien zijn deze teksten ook op twee manieren schadelijk. In de eerste plaats zijn ze zodanig aangepast of vereenvoudigd dat ze geen adequate representatie meer vormen van hoe teksten ‘moeten’ of ‘kunnen’ zijn, maar ontnemen ze, door de grote vereenvoudiging, ook leeransen. Teksten worden daardoor zo onnatuurlijk omdat de oorspronkelijke verbanden verdwenen of vervangen werden. Daardoor lijken de authentieke teksten moeilijker te begrijpen.

Rijke teksten daarentegen, zijn teksten die uit het leven gegrepen zijn. Er zijn dus geen ingrepen gebeurd, je vindt er geen toegevoegde artificiële suikers of smaakmakers in terug, maar het zijn authentieke smaken. Ze worden gekenmerkt door origineel taalgebruik, een levendige en rijke woordenschat en kennen in die woordenschat veel variatie. Zo is er een afwisseling tussen frequente en minder frequente woorden. Belangrijker is echter dat deze teksten je altijd aanzetten tot meer. Ze besmetten je met het ‘willenwetenvirus’. Je wil meer van dat, je wil actie ondernemen en voor je het weet, heeft de leesmicrobe jou te pakken.

Deze levensechte teksten vind je dan ook op levensechte plaatsen, in kranten, tijdschriften, boeken of als podcast. In ieder geval hebben ze altijd meerdere, authentieke doelen. Je leest of beluistert deze teksten niet alleen maar omdat je iets wilt bijleren of overtuigd wilt worden.

3. Schatten op www.rijketeksten.org

Op de website www.rijketeksten.org lees je niet alleen aan welke kenmerken rijke teksten precies beantwoorden, via een handige zoekbalk kan je ook zelf teksten opsnorren. Zo selecteer je in een handomdraai teksten binnen een bepaald thema. Denk aan: ‘houden van’, ‘wonen’, ‘schoonheid’, ‘leven en dood’ of ‘het menselijk lichaam’. Daarbij kan je aangeven welke leeftijd je doelpubliek heeft en welk type bron je verkiest. Op www.rijketeksten.org vallen heuse schatten te ontdekken. De website biedt, naast fragmenten uit (prenten)boeken en *graphic novels*, ook essays, gedichten, kortverhalen, webteksten, artikels, columns en zelfs podcasts. Je vindt er dus zowel verhalende, verhalend-informatieve als informatieve bronnen, maar vooral boeiend, uitdagend tekstmateriaal om in jouw les te gebruiken.

Zo zijn rijke teksten niet alleen een zaak voor het vak Nederlands, maar kunnen ze ook prima ingezet worden bij andere (zaak)vakken. Door in je les rijke teksten aan te bieden, werk je met authentiek materiaal dat inzet op zowel de vorm-, gebruiks-, referentiële als strategische aspecten van teksten. Een tekst bestaat immers niet alleen uit bepaalde vormen (gebouwd volgens bepaalde (syntax)regels), maar die vormen worden ook met elkaar gecombineerd volgens de pragmatiek (alles wat met context- en gebruiksaspecten te maken heeft), waarbij de betekenis tussen de tekst en de wereld duidelijk wordt. Via strategische aspecten komen de leerlingen vervolgens tot sturing.

4. Volop aan de slag met een rijke tekst

Er zijn tal van redenen denkbaar waarom je met rijke teksten aan de slag kan (of moet). Daarbij zou het een misverstand zijn om zulke teksten enkel in te zetten voor ‘de goede lezers’. In *Taal in de klas* (Casteleyn e.a. 2022) omschrijven professor Casteleyn en zijn collega’s de aandachtspunten voor een leesprogramma voor jongeren met leesmoeilijkheden. De eerste en tweede tip sluiten feilloos aan bij de rijke teksten. Zo wordt geadviseerd om te werken met teksten die relevant en belangrijk zijn voor de leerling, en daarbij te vertrekken vanuit een betekenisvolle context, die je vervolgens thematisch opbouwt. De tweede tip uit het boek wenkt ons, als leraren, tot geïntegreerd werken aan technisch lezen en leesbegrip. Een van de manieren om dit te bereiken bestaat er volgens professor Casteleyn in om te kiezen voor uitdagende verhalen die uitnodigen tot nadenken en praten over de tekst. Met deze complexere – lees: rijke – teksten kan je er ook voor zorgen dat leerlingen de woorden die ze tijdens het technisch lezen oefenen

in verband kunnen brengen met het thema. Op die manier komen de leerlingen de nieuwe woorden veelvuldig(er) tegen.

Natuurlijk bestaan er wel meer bronnen die adviezen over goed leesonderwijs geven. De Vlaamse Onderwijsraad stelde zo de “sleutels voor begrijpend lezen” (Vlaamse Onderwijsraad 2019) op. Ook de Taalraad Begrijpend Lezen formuleerde soortgelijke aanbevelingen (Taalraad Begrijpend Lezen 2019). Vrijwel elke publicatie richt zich op:

- *functionaliteit* (je werkt best met uitdagende, betekenisvolle teksten en opdrachten);
- *interactie* (je laat de leerlingen niet alleen de tekst lezen, maar actief verwerken. Dat doe je door hen in interactie te laten gaan, zowel met elkaar als met jou als docent);
- *instructie* (je hebt veel aandacht voor de instructie. Meer bepaald onderwijs je jouw leerlingen in de strategieën die zij moeten toepassen om met de tekst aan de slag te gaan);
- *leesmotivatie* (je bevordert leesmotivatie en leesplezier. Dit kan door gebruik te maken van authentieke teksten);
- *transfer* (je creëert bewust veel kansen om te lezen, in de taallessen en daarbuiten. Je zorgt voor een duidelijke leer- en leeslijn over de jaren en vakken heen).

Deze tips en de filosofie van rijke teksten sluiten aan bij de basisprincipes van krachtig taalonderwijs, die in het handboek didactiek *Volop Taal* worden opgesomd. We werken aan en stimuleren een positieve talige grondhouding, zetten contextrijk materiaal in, voorzien functionele taken, werken aan interactie, voorzien ondersteuning waar nodig en hebben aandacht voor alle vormen van leren, met voldoende kansen tot reflectie. In elk van deze zeven basisprincipes vindt een rijke tekst een plek. Dus ook in jouw les?

Referenties

- Casteleyn, J., A. Geudens, K. Schraeyen, H. Taelman, M. Trioen, M. Simons & T. Smits (2022). *Taal in de klas: Zes bouwstenen voor effectieve taaltrajecten*. Leuven: LannooCampus.
- Schiepers, M. (2022). *Volop taal, didactiek Nederlands voor de lagere school*. Gent: Owl Press.
- Taalraad Begrijpend Lezen (2019). ‘Effectief onderwijs in begrijpend lezen. Acties voor beter leesbegrip en meer leesmotivatie’. Den Haag: Nederlandse Taalunie.
- Van de Keuken, T. (2024). *De mens is een plofkip*. Amsterdam: Thomas Rap.
- Vlaamse Onderwijsraad (2018). ‘Advies over begrijpend lezen’. Brussel: Vlaamse Onderwijsraad.